

Šichařová: Daňový středověk neskončil, středověk trvá

20.6.2025 - Ing. Markéta Šichtařová | Svobodní

Jak roste životní úroveň, mají dnes lidé pocit, že středověk byl pro většinu obyvatelstva nesmírně utlačující a dnes nás stát nechává ve srovnání se středověkem volně dýchat. Pokud si také myslíte, že dnes je práce pro „stát“ již mnohem méně zatěžující než před několika staletími, patrně vás bude následující text šokovat.

Ve středověku panovalo v Evropě nejprve nevolnictví, později poddanství. Nevolnictví bylo přísnější formou poddanství, byla přísně omezena svoboda pohybu a nevolník měl minimální práva. Později se v různých částech Evropy nevolnictví měnilo na poddanství, poddaný získal více práv včetně většího práva na stěhování. V českých zemích trvalo nejprve nevolnictví a poté poddanství až do 18. století.

Nevolníci byli povinni vykonávat práci na panském majetku, takzvanou robotu. Obvykle se jednalo o tři až šest dnů týdně, v závislosti na období a velikosti hospodářství. Čas, který jim zbyl, využívali k práci na vlastní půdě. Kromě roboty odevzdávali poddaní část své produkce vrchnosti, církvi a státu, a to v podobě obilí, masa, másla a postupem času i v podobě peněžních dávek. Většina byla využita vrchností pro vlastní potřebu nebo obchod. Konkrétní podíl se lišil podle regionů, ekonomického postavení a období.

Dnes převažuje pocit, že ve středověku byla obrovským příkořím robotu, protože se jednalo o fyzicky těžkou práci. Jenomže těžkou práci tehdy musel vykonávat každý, aby se uživil. Důvod, proč lidé odevzdávali přímo svou práci a nikoliv peníze, jako se to děje dnes při platbě daní, byl ten, že ve středověku byl obecně nedostatek peněz a obchod probíhal z větší části barterovou formou. Nicméně bez ohledu na formu, poddaní odevzdávali buď formou roboty (tedy své práce), nebo formou naturálií zhruba 30 až 50 % toho, co dokázali vyprodukovat.

Dnes sice nechodíme na robotu pracovat na panských polích, ale namísto toho odevzdáváme část výsledků své práce formou daní. Takzvaná složená daňová kvóta vyjadřuje, kolik procent HDP (hrubého domácího produktu) je odvedeno státu ve formě všech daní, odvodů a poplatků. Složená daňová kvóta se spíše jen odhaduje, v ČR v roce 2024 to bylo přibližně 43 – 46 % HDP. Jsou ale i země, kde složená daňová kvóta přesahuje 50 % HDP: například Francie, Dánsko nebo Švédsko.

Ve středověku tedy poddaný pracoval pro vrchnost v průměru 3 dny v týdnu, což bylo 50 % tehdejšího pracovního týdne. Odevzdával tedy vrchnosti zhruba polovinu toho, co dokázal vyprodukovat. Současná složená daňová kvóta v Evropě se také pohybuje kolem 50 % HDP neboli opět státu odevzdáváme zhruba polovinu toho, co dokážeme vyprodukovat. Středověká a dnešní daňová zátěž jsou tedy velmi podobné.

Kontroly je víc než v době temna

V určitém ohledu je však dnešní touha státu kontrolovat vše a uzurpovat si moc pro sebe ještě větší než ve středověku. Nejde totiž „jen“ o podíl vyrobených hodnot, které jsou státem zabaveny a tedy přerozděleny. Dnes jde navíc také o to, že stát rozhoduje o tom, co se bude produkovat, aniž by to bylo ekonomicky efektivní. Když ve středověku chtěl být hrnčíř hrnčířem, mohl jím být a vrchnost jej nenutila, aby byl tesařem. Vrchnosti stačilo, když každý hrnčíř i každý tesař odevzdali v nějaké podobě předepsaný díl své práce. Dnes je tomu ale jinak. Stát formou toho, na co uvaluje daně a

dotace, mění charakter ekonomiky. Nutí podniky, aby nevyráběli auta se spalovacími motory, nýbrž elektroauta. Nutí jednotlivce, aby nespotřebovávali energii z fosilních zdrojů, ale z obnovitelných zdrojů. A tak dál. Ačkoliv tedy přerozdělován je zhruba podobný díl vyprodukovaného bohatství jako během poddanství, toto bohatství má menší užitnou hodnotu, než kdyby rozhodování o produkci bylo plně ponecháno na svobodném trhu. A v tomto smyslu stát proti středověku ještě narostl, protože nepřímo rozhoduje o ještě větším podílu vytvořených hodnot než před několika staletími. Můžeme tedy učinit jistě velmi překvapivý závěr, že velikost státu ve smyslu ovládání vytvořených hodnot v čase narostla.

Přetažení daňové struny

Co však mají středověké i dnešní státy společné, je mizerný cit pro míru, kam až mohou zajít v násilném zabavování plodů lidské práce. Státy napříč dějinami mají sklon tuto míru přehánět, čímž samy sobě škodí. Bizarní ukázkou toho, jak stát může narůst do absurdních rozměrů, je koncept takzvané Lafferovy křivky. Lafferova křivka popisuje vztah mezi daňovou sazbou a celkovým daňovým výnosem. Je pojmenována podle amerického ekonoma Arthura Laffera, který ji popularizoval v 70. letech. Křivka ukazuje, že při určité úrovni daňové sazby dosahuje daňový výnos svého maxima a při dalším zvyšování sazby začíná klesat.

Při nízkých daňových sazbách jsou daňové výnosy nízké, protože daně generují málo příjmů. Zvýšení daňové sazby logicky vede k růstu výnosů. Jenomže to platí jen do určitého bodu. Jakmile dosáhneme nějaké prahové úrovně (a ta je pro každý stát, historickou dobu i typ činnosti jiná), dochází kvůli příliš vysokému zdanění ke snížení motivace pracovat, investovat nebo podnikat. Dochází tedy k poklesu ekonomické aktivity, a tím i daňových výnosů. Zkrátka příliš vysoké daně odrazují od práce a tím paradoxně snižují celkový výběr daní.

Ačkoliv český stát vidí, že výnosy z daně stále klesají s jejím zvyšováním, byrokratické uvažování je zamrznuté a nedokáže vstřebat, že pro zvýšení ekonomické aktivity, a tedy pro zvýšení daňového výnosu, je potřebné daně snížit. Stát se neustále snaží daně víc zvyšovat, ačkoliv je to kontraproduktivní, ekonomickou aktivitu to dusí. Ale úředníci a politici obvykle nedokáží přehodit myšlenkovou výhybku.

Převzato z Denik.to

<https://svobodni.cz/novinky/sicharova-danovy-stredovek-neskoncil-stredovek-trva>